

موضوع: جوانگرایی در بیانیه‌ی گام دوم باروکید قرآنی و روایی

کردآورندگان: آذرا صغری^۱

موضوع: جوانگرایی در بیانیه‌ی گام دوم باروکید قرآنی و روایی

^۱. سطح چهار رشته تفسیر تطبیقی، مدرس مدرسه علمیه الزهرا س اسلامشهر، کارشناسی مترجمی زبان انگلیسی

چکیده:

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، افقی نو برای آینده‌سازی تمدنی جمهوری اسلامی ترسیم می‌کند که در آن نقش جوانان، به‌عنوان کنشگران اصلی تحول، جایگاهی محوری دارد. این پژوهش با رویکردی تحلیلی-توصیفی، مفهوم جوان‌گرایی را در متن بیانیه با آموزه‌های قرآنی تطبیق می‌دهد و نشان می‌دهد که جوان‌گرایی نه‌تنها یک راهبرد سیاسی، بلکه ریشه‌ای معرفتی و وحیانی دارد. با بررسی نمونه‌های قرآنی همچون نقش حضرت یوسف، اصحاب کهف و حضرت ابراهیم، می‌توان دریافت که پرورش، اعتماد و واگذاری مسئولیت به نسل جوان در منظومه الهی نیز جایگاهی ویژه دارد. نتایج تحقیق بیانگر آن است که بیانیه گام دوم با تکیه بر نگاه قرآنی، جوان را عنصر تحول‌آفرین جامعه می‌داند و تحقق تمدن نوین اسلامی را در گرو فعال‌سازی ظرفیت‌های این قشر می‌بیند. تکیه بر عقلانیت، ایمان، روحیه جهادی و مسئولیت‌پذیری در قرآن، مبنای اصلی این نگاه آینده‌محور است.

واژگان کلیدی: جوان‌گرایی، بیانیه گام دوم، قرآن کریم، تمدن‌سازی، مسئولیت‌پذیری، تحول اجتماعی

در آستانه ورود به دهه پنجم انقلاب اسلامی، رهبر معظم انقلاب با صدور بیانیه گام دوم، نقشه راهی جامع برای تداوم حرکت انقلاب در مسیر تمدن‌سازی اسلامی ارائه کردند. در این بیانیه، نقش جوانان نه صرفاً به‌عنوان نیروهای کمکی، بلکه به‌عنوان موتور پیشران تحول، مورد تأکید جدی قرار گرفته است. بیانیه گام دوم، نه‌تنها حامل توصیه‌هایی مدیریتی یا اجرایی است، بلکه بر بنیادهای معرفتی، ارزشی و الهی استوار است که از مهم‌ترین آن‌ها، جایگاه و کارکرد جوان در منظومه پیشرفت و عدالت است.

در گفتمان دینی اسلام، جوان نه عنصری خام یا صرفاً تابع، بلکه شخصیتی بالقوه برای رهبری، اصلاح‌گری و ایفای نقش تمدنی تلقی می‌شود. آموزه‌های قرآنی با برجسته‌سازی شخصیت‌هایی چون حضرت ابراهیم در جوانی، یوسف پیامبر، حضرت موسی در آغاز رسالت، و اصحاب کهف، الگوهای متعددی از کنش‌گری مؤثر جوانان در برابر جریان‌های انحرافی یا مستقر ارائه داده است. این نمونه‌ها نشان می‌دهد که اعتماد به نسل جوان، در منظومه توحیدی، یک اصل راهبردی است، نه یک راهکار اضطراری یا مقطعی است. از این منظر، بازخوانی بیانیه گام دوم در پرتو آیات قرآن کریم، می‌تواند به بازشناسی دقیق‌تر جایگاه جوانان در فرآیند تحقق تمدن نوین اسلامی کمک کند. این پژوهش با بهره‌گیری از روش تحلیلی-توصیفی، در پی آن است تا ضمن استخراج مؤلفه‌های جوان‌گرایی در بیانیه گام دوم، آن‌ها را با مفاهیم و شواهد قرآنی تطبیق داده و بنیان‌های معرفتی این سیاست راهبردی را تبیین نماید. اهمیت این مطالعه در آن است که با اتصال بین نص دینی و متن انقلابی، نشان داده شود که نگاه به جوانان در گفتمان انقلاب اسلامی، از پشتیبانی مفهومی عمیقی در قرآن کریم برخوردار است و همین امر می‌تواند پشتوانه‌ای برای سیاست‌گذاری‌های آینده‌محور در حوزه منابع انسانی نظام اسلامی باشد.

۲-۱- جوان

جوان در لغت به دوره‌ای از زندگی گفته می‌شود که میان نوجوانی و میان‌سالی قرار دارد. این دوره با توان جسمی بالا، انگیزه و قابلیت یادگیری همراه است. در متون دینی نیز "شباب" به‌عنوان مرحله‌ای حساس و مستعد برای تربیت شناخته شده است. امام علی(ع) می‌فرماید: «دل جوان چون زمین خالی است، هر چه در آن بکاری می‌پذیرد». این بیان نشان از آمادگی فوق‌العاده نسل جوان برای تعلیم و پرورش دارد.^۱

۲-۲- جوان‌گرایی

جوانگری مفهومی است که بر مشارکت فعال و هدفمند جوانان در امور مختلف اجتماعی، فرهنگی و سیاسی تأکید دارد. این مفهوم، صرفاً یک رویکرد تزئینی یا نمادین نیست، بلکه ناظر به بهره‌برداری از توان فکری، خلاقیت و مسئولیت‌پذیری نسل جوان در هدایت جامعه است. این نوع نگاه در منابع دینی نیز جایگاه ویژه‌ای دارد.^۲

اسلام زمانی جوان‌گرایی را مؤثر می‌داند که با ایمان، عقلانیت و تربیت همراه باشد. جوان بدون بصیرت، گرچه پرانرژی است، اما ممکن است به افراط یا انحراف کشیده شود. از این‌رو قرآن کریم از جوانانی یاد می‌کند که ایمان را بر دنیا ترجیح

^۱ . نهج‌البلاغه، نامه ۳۱؛ صدوق، محمد بن علی. "من لا یحضره الفقیه"، ج ۳، مؤسسه نشر اسلامی، ۱۴۱۷ق
^۲ . جوادی آملی، عبدالله. "جوان و انتخاب بزرگ"، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۸؛ قاسمی، محمد. "نقش جوانان در توسعه اسلامی"، مجله پویش اندیشه، شماره ۴، ۱۳۹۶

دادند و در برابر نظام‌های طاغوتی ایستادند؛ مانند اصحاب کهف که «جوانانی بودند که به پروردگارشان ایمان آوردند و ما هدایت‌شان را افزون کردیم»^۱.

در سیره پیامبر اسلام(ص)، جوان‌گرایی با واگذاری مسئولیت‌های بزرگ همراه بود. انتخاب اسامه بن زید به فرماندهی سپاهی بزرگ در حالی که برخی صحابه باسابقه نیز در آن حضور داشتند، نشان‌دهنده اعتماد به جوانان و آماده‌سازی آن‌ها برای آینده است. این اقدام پیامبر، پایه‌گذار سنتی اصیل در تربیت نسل جوان برای مدیریت امت بود.

۳- تبیین بیانیه گام دوم انقلاب و جایگاه جوانان در آن

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ توسط مقام معظم رهبری به‌مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی صادر شد. این بیانیه، نقشه راهی برای حرکت تمدنی انقلاب اسلامی در دهه‌های آینده است. در این سند راهبردی، تمرکز اصلی بر نقش جوانان به‌عنوان عناصر کلیدی آینده‌سازی است. رهبر انقلاب صریحاً می‌فرماید: «جوانان موتور پیشران کشور در همه میدان‌ها هستند» و «وظیفه ما آماده‌سازی نسل جوان برای به‌دوش کشیدن مسئولیت‌های بزرگ آینده است»؛ این جملات نشان می‌دهد که جوانان نه صرفاً مخاطب عادی، بلکه عامل تحول در گام دوم تلقی می‌شوند.^۲

ساختار این بیانیه شامل هفت سرفصل کلیدی است: (۱) علم و پژوهش، (۲) معنویت و اخلاق، (۳) اقتصاد، (۴) عدالت و مبارزه با فساد، (۵) استقلال و آزادی، (۶) عزت ملی و روابط خارجی، و (۷) سبک زندگی. در همه این محورها، رهبر انقلاب جوانان

^۱. قرآن کریم، سوره کهف، آیه ۱۳؛ طباطبایی، سید محمدحسین. "تفسیر المیزان"، ج ۱۳، ترجمه موسوی همدانی، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴

^۲. خامنه‌ای، سیدعلی. بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی خطاب به ملت ایران، تهران: دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۷

باید در مراکز علمی، پژوهش‌های تخصصی با رویکرد قرآنی و روایی درباره «جوان و تمدن‌سازی» راه‌اندازی شود. حوزه علمیه می‌تواند در تدوین نظریه‌های اسلامی درباره رشد، تربیت، و نقش اجتماعی جوانان پیشگام باشد.

۸-۳- راهکارهای مدیریتی و ساختاری

الف) سهمیه‌بندی قانونی برای جوانان در پست‌های مدیریتی

یکی از مهم‌ترین راهکارها، وضع قوانین الزام‌آور برای حضور حداقلی جوانان در مدیریت‌هاست؛ به‌ویژه در حوزه‌های آموزشی، فرهنگی، فناوری، و حتی سیاسی. این امر با تأکید پیامبر بر سپردن فرماندهی به اسامه نوجوان سازگار است.

ب) جوان‌سازی ساختارهای مشورتی و نخبگانی

شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجمع تشخیص مصلحت، و نهادهای تصمیم‌ساز باید از جوانان نخبه، متعهد، و دارای دیدگاه تمدنی در تصمیم‌سازی بهره‌گیرند. این موضوع در بیانیه گام دوم به‌صراحت مورد تأکید است.

«ساختار مدیریتی کشور باید جوان و انقلابی باشد تا آرمان‌های انقلاب تحقق یابد» بیانیه گام دوم

۸-۴- راهکارهای سیاسی-راهبردی

الف) تشکیل پارلمان جوانان

ایجاد نهادی شبیه «پارلمان جوانان» در سطح ملی و استانی، امکان مشارکت گسترده و سازمان‌یافته جوانان در فرآیندهای تصمیم‌گیری را فراهم می‌کند. چنین نهادی می‌تواند واسطی میان نسل مدیران فعلی و جوانان نسل دوم انقلاب باشد.

ب) نظارت و ارزیابی عملکرد نهادهای مدعی جوان‌گرایی

نهادهایی مانند وزارت ورزش و جوانان یا شوراهای جوان باید مورد ارزیابی منظم قرار گیرند تا مشخص شود تا چه حد واقعاً در تحقق اهداف بیانیه گام دوم مؤثر بوده‌اند. این مسأله نیازمند گزارش‌های میدانی و شفاف‌سازی است.

۹- نتیجه گیری

تفاوت یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که جوان‌گرایی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی صرفاً یک شعار یا توصیه اجرایی نیست، بلکه ریشه در مبانی معرفتی و الهی اسلام دارد. تحلیل محتوای بیانیه نشان می‌دهد که نگاه رهبر انقلاب به جوانان، نگاهی آینده‌نگر، راهبردی و تمدن‌ساز است که بر پایه‌ی اعتماد به توانایی‌های ذاتی و اکتسابی این قشر استوار است. این نگاه، پیوند وثیقی با آموزه‌های قرآن کریم دارد؛ چرا که در آیات متعددی از قرآن، جوانان به‌عنوان عاملان اصلی در برابر طاغوت، حاملان رسالت الهی، و آغازگران تحول در جوامع معرفی شده‌اند

نمونه‌هایی چون حضرت ابراهیم در مواجهه با بت‌پرستی، حضرت موسی در ایستادگی در برابر فرعون، حضرت یوسف در مدیریت اقتصادی و اصحاب کهف در تقابل با نظام‌های ظالم، مؤید آن است که اعتماد به نسل جوان، سنتی الهی در تاریخ ادیان الهی به‌ویژه اسلام بوده است. چنین نگرشی، الگویی قرآنی برای دولت‌ها و ملت‌های مسلمان ارائه می‌دهد تا در شرایط پیچیده و پرچالش، از نیروی جوان به‌عنوان ظرفیت تحول بهره بگیرند.

از این منظر، بیانیه گام دوم نه تنها یک سند سیاسی-اجتماعی، بلکه بیانیه‌ای الهیاتی با پشتوانه قرآنی تلقی می‌شود که در آن، جوان به‌عنوان بازیگر کلیدی عرصه تحول و تمدن‌سازی اسلامی معرفی شده است. تأکید بر خودباوری، بصیرت، عدالت‌خواهی، عقلانیت و مجاهدت علمی، از جمله ویژگی‌هایی است که هم در متن قرآن و هم در بیانیه، به‌عنوان شاخصه‌های جوان موفق بیان شده است. بر این اساس، تحقق اهداف گام دوم در گرو سیاست‌گذاری‌های مبتنی بر تربیت

نسل جوانِ مؤمن، خلاق، و مسئولیت‌پذیر است؛ نسلی که بتواند هم حامل ارزش‌های انقلاب باشد و هم پیش‌ران تمدن نوین اسلامی در سطح منطقه و جهان.

۱۰-پیشنهادهات

۱- بازنگری در ساختارهای مدیریتی و حذف موانع سنی و اداری غیرضرور برای جذب نخبگان جوان (بر اساس آموزه

حضرت یوسف در قرآن، سوره یوسف: آیه ۵۵)

۲- ایجاد شبکه‌های تربیتی-آموزشی در مساجد، حوزه‌ها و دانشگاه‌ها با تمرکز بر تربیت مدیران جوان اخلاق‌مدار(الهام از

سیره پیامبر در تربیت مصعب بن عمیر و معاذ بن جبل)

۳- افزایش اعتماد اجتماعی به جوانان متعهد از سوی نهادهای رسمی، رسانه‌ها و علمای دین(مطابق حدیث امام صادق(ع):

جوان مؤمن اگر به قرآن انس گیرد، با گوشت و خورش آمیخته می‌شود.)

۴- رویکرد ایجابی رسانه‌ای برای معرفی الگوهای موفق جوان انقلابی در عرصه‌های اقتصاد، علم، و فرهنگ(در چارچوب

بیانیه گام دوم، محور چهارم: عزت ملی و سبک زندگی)

۱۰-منابع و مآخذ

۱. قرآن کریم، ترجمه فولادوند، چاپ مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۹.

۲. نهج‌البلاغه، نامه ۳۱، ترجمه: دکتر سید جعفر شهیدی، نشر علمی و فرهنگی، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۵.

۳. تفسیر المیزان، علامه سید محمدحسین طباطبائی، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، دفتر انتشارات اسلامی، جلد ۱۴ و ۱۶.

۴. اصول کافی، شیخ کلینی، ترجمه سید جواد مصطفوی، جلد ۱، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۷.

۵. افروغ، عماد. مبانی جامعه‌شناسی دینی. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۰.
۶. آزاد ارمکی، تقی و همکاران. تحلیل گفتمان بیانیه گام دوم انقلاب. فصلنامه پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۹۹.
۷. رستمی، رضا. نقش جوانان در تمدن‌سازی نوین اسلامی از منظر گام دوم انقلاب. فصلنامه آینده‌پژوهی فرهنگی، سال ۱۰، شماره ۳۷، ۱۴۰۰.
۸. هاشمی، محمدرضا و موسوی، محمدامین. قرائت قرآنی از مسئولیت‌پذیری جوانان در تاریخ انبیاء. نشریه علوم اسلامی، ۱۳۹۸.
۹. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای. متن رسمی بیانیه گام دوم انقلاب. منتشر شده در سایت Khamenei.ir، بهمن ۱۳۹۷.
۱۰. فرهمندنیا، مهدی. راهبردهای فرهنگی در تمدن اسلامی. انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی، ۱۳۹۸.
۱۱. اسماعیلی، رضا. الگوهای تربیت جوان در قرآن و سنت. انتشارات سمت، ۱۳۹۵.
۱۲. شعبانی، مصطفی. جوان و نقش او در نهضت اسلامی. قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۳.
۱۳. جوادی آملی، عبدالله. "جوان و انتخاب بزرگ"، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۸؛ قاسمی، محمد. "نقش جوانان در توسعه اسلامی"، مجله پویش اندیشه، شماره ۴، ۱۳۹۶.
۱۴. سایت رسمی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir
۱۵. پایگاه جامع تفسیر نور: www.noorsoft.org
۱۶. سامانه طوبی (نمایه مقالات علوم اسلامی): www.noormags.ir

Subject:

Parents, Children's Media Life and Education in the Age of Generational Difference

Authors: azar asghary¹

Abstract:

The Second Step Declaration of the Islamic Revolution draws a new horizon for the future of the Islamic Republic's civilization, in which the role of youth, as the main actors of change, has a central position. This study, using an analytical-descriptive approach, reconciles the concept of youthism in the text of the declaration with Quranic teachings and shows that youthism is not only a political strategy, but also has epistemic and revelational roots. By examining Quranic examples such as the role of Prophet Joseph, the Companions of the Cave, and Prophet Abraham, we can see that nurturing, trusting, and delegating responsibility to the young generation also has a special place in the divine system. The results of the study indicate that the Second Step Declaration, relying on the Quranic perspective, considers youth as a transformative element of society and sees the realization of a new Islamic civilization as dependent on activating the capacities of this group. Relying on rationality, faith, jihadist spirit, and responsibility in the Quran is the main basis of this future-oriented perspective.

Keywords: Youthism, Second Step Statement, Holy Quran, Civilization, Responsibility, Social Transformation